

**Evald Bundgård Iversen,
Bjarne Ibsen og
Jørn Hansen (red.)**

Idrættens og civilsamfundets

knaster

**Kritiske
samfundsvidenskabelige
analyser**

SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG

Evald Bundgård Iversen,
Bjarne Ibsen og Jørn Hansen (red.)

Idrættens og civilsamfundets knaster

Kritiske samfundsvidenskabelige analyser

Syddansk Universitetsforlag 2024

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2024

Sats: Tarm Bogtryk

Omslag: Dorthe Møller

Omslagsfoto: Colourbox

ISBN 978-87-408-3548-9

Udgivet med støtte fra: Center for forskning i Idræt, Sundhed og
Civilsamfund; Forskningsenheden Active Living samt Institut for Idræt
og Biomekanik på Syddansk Universitet.

Publikationen er fagfællebedømt.

Find kontaktoplysningerne til ansatte ved Center for forskning i Idræt,
Sundhed og Civilsamfund på: www.sdu.dk/cisc.

Publikation er 'open source' og kan frit downloades fra universitypress.dk.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af
denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst
med Copy-Dan.

Syddansk Universitetsforlag

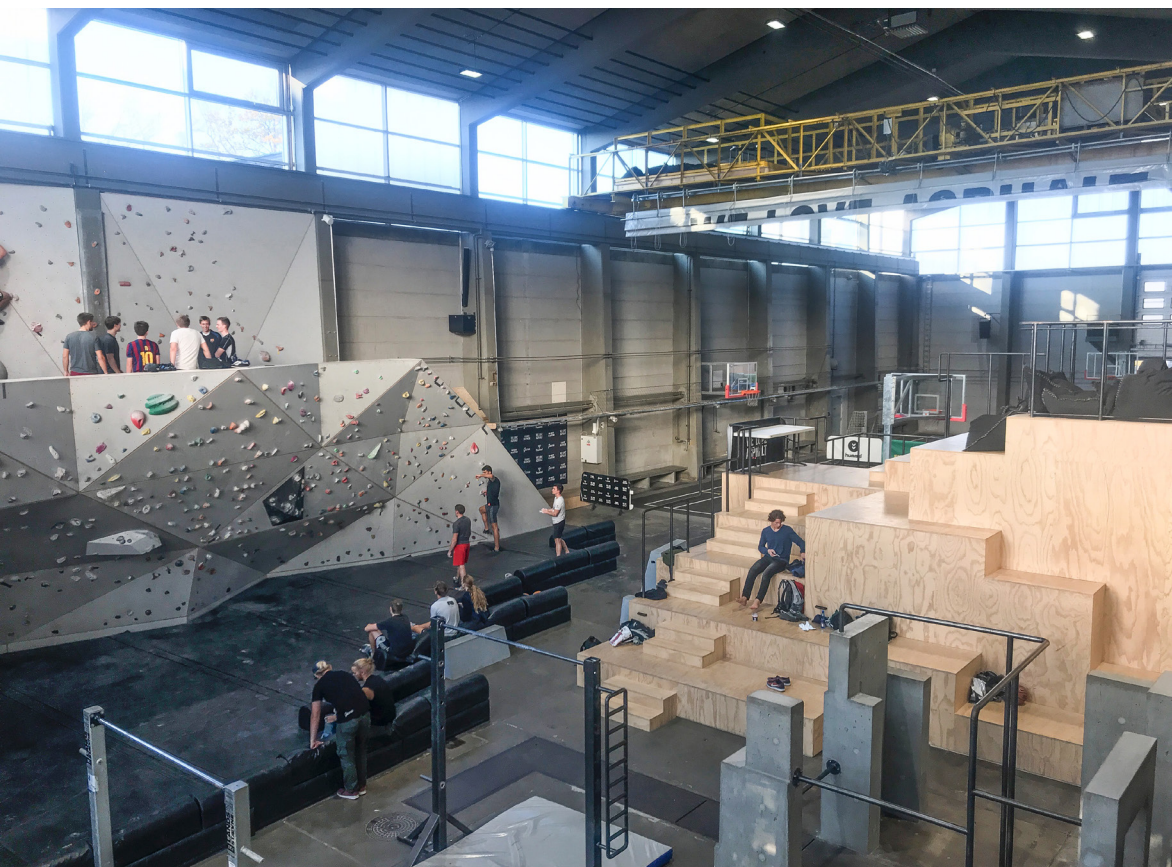
Campusvej 55

5230 Odense M

Tlf. 6615 7999

www.universitypress.dk

Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg

Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg er centrale i CISCs forskning. Senest er også de nyere facilitetstyper kommet i fokus – bl.a. en omfattende evaluering af de såkaldte GAME Streetmekkaer.

Fotograf: Signe Højbjerg Larsen og Zakarias Engell.

Skal idrætsanlæg nyorientere deres eksistensberettigelse?

*Evald Bundgård Iversen, Center for forskning i Idræt, Sundhed og
Civilsamfund, Syddansk Universitet*

Peter Forsberg, Idrættens Analyseinstitut

Abstract

Idrætsanlæg i Danmark har altid nydt stor opbakning fra landets kommuner som en ramme for idrætsforeningers aktiviteter samt idrætsundervisningen i folkeskolen. Men inden for de seneste 10-20 år er der kommet flere eksempler på, at der sættes spørgsmålstegn ved, om det på sigt er tilstrækkeligt for idrætsanlæggenes legitimitet primært at være en ramme for foreninger og skoler. Vi undersøger den aktuelle status ved at besvare følgende spørgsmål: Hvilken offentlig værdi leverer idrætsanlæg, og hvilke forventninger er der til idrætsanlægs værdiskabelse?

Vi beskriver og anvender teorien om offentlig værdi til at analysere udviklingen i, hvilken offentlig værdi idrætsanlæg forventes at levere, og vi har især fokus på den del af teorien, der omhandler legitimitet og opbakning. Vi konkluderer, at der er høje forventninger til anlæggene om at blive benyttet af andre brugergrupper end dem, der benytter anlæggene via foreninger og skoler. Vi diskuterer på den baggrund, om forandringerne er tilstrækkelige til, at der er tale om en decideret legitimitetskrisse – samt hvad forskellige interessenter omkring anlæggene kan gøre for, at det ikke udvikler sig til en sådan. Disse anbefalinger kan danne afsæt for

at facilitere lokale debatter om, hvordan idrætsanlæg også fremover kan spille en betydelig rolle i danskernes lokale fritidsliv.

Indledning

Idrætsanlæg har historisk oplevet stor opbakning fra det politiske niveau i kommuner og idrætsorganisationer. Den organiserede idræt var en vigtig drivkraft i etableringen af de første fodboldbaner, stadioner og idrætshaller i Danmark for mere end 100 år siden, som især blev skabt med henblik på at være ramme om foreningsaktiviteter. I 1960-1980'erne tog etableringen af idrætshaller for alvor fart, og i perioden blev der bygget haller i nærmest hvert et sogn i landet (Svendsen, 2003). Den massive udbygning af haller førte til, at man snart i et stærkt stigende antal byer og landsbyer fik et idrætsanlæg.

Den organiserede idræt var i mange tilfælde en vigtig aktør bag udviklingen, men den var ikke sket uden velvilje fra lokalpolitikere og kommuner, som har været – og fortsat er – den suverænt største bidragsyder til idrætsanlægs etablering og drift. Baggrunden for lokalpolitikernes velvilje for at investere betydelige kommunale midler i rammer til idrætsforeningers aktiviteter kan findes i en stærk tro på foreningslivets gavn for samfundet samt behovet for at understøtte idræt i folkeskolen. Vi er i kapitlet særligt optaget af aktiviteter i fritiden og den legitimitet, som anlæggene opnår ved at være ramme for foreningsaktiviteter. Idrætsforeningerne har gennem tiden haft høj legitimitet i det danske samfund, fordi deres aktiviteter har været knyttet til en række forskellige langsigtede positive effekter så som at forbedre sundheden, opdrage ungdommen, øge sammenhængskraften i samfundet på tværs af sociale skel og øge borgernes deltagelse i demokratiet (se fx Mortensen, 2004). På trods af at forskellige undersøgelser har sat spørgsmålstegn ved, om foreningslivet er årsag til disse langsigtede effekter, støttes de fortsat. Idrætsforeninger – og dermed idrætsanlæg – antages at skabe værdi for samfundet!

Siden kommunalreformen i 2007 har idrætsanlæg dog været genstand for opmærksomhed og analyser i en hidtil uset grad, og der stilles i dag langt flere spørgsmål til idrætsanlægs rolle og funktion end tidligere. Analyser har vist, at idrætsanlæg kunne bruges mere, end de gør, og at idræts-

anlæg primært kommer forenings- og skolebrugere til gavn (Høyer-Kruse et al., 2017). Samtidigt viser undersøgelser af danskernes motions- og sportsvaner, at andelen af foreningsaktive borgere er faldende blandt børn og unge såvel som voksne.¹

På den baggrund tager vi i dette kapitel temperaturen på idrætsanlægs legitimitet. Vi betragter i dette kapitel et idrætsanlæg som en større facilitiesmasse, der tæller mindst en stor idrætshal, et fodboldanlæg og/eller et svømmeanlæg. Vi vil i kapitlet undersøge, om denne type af idrætsanlæg befinder sig på tærsklen til en nødvendig nyorientering af deres eksistensberettigelse – og om det synes at kunne udvikle sig til en egentlig legitimitetskrise. Det gør vi med afsæt i teorien om offentlig værdi, som antager, at der er en sammenhæng mellem idrætsanlægs legitimitet og opbakning fra bidragsydere på den ene side og evne til at skabe offentlig værdi på den anden (Alford et al., 2017; Greve, 2009). I det perspektiv er der en mulig legitimitetskrise knyttet til suboptimal skabelse af offentlig værdi.

Vi besvarer i kapitlet følgende forskningsspørgsmål: Hvilken offentlig værdi leverer idrætsanlæg, og hvilke forventninger er der til idrætsanlægs værdiskabelse?

Vi fokuserer i kapitlet på de overordnede tendenser, velvidende at der er store forskelle på tværs af landet, i forhold til hvordan idrætsanlæg er organiseret, styret og ledet, og hvilke forventninger der er til deres værdiskabelse. Det er vores håb, at kapitlet kan være med til at facilitere lokale debatter om, hvordan idrætsanlæg også fremover kan spille en betydelig rolle i danskernes lokale fritidsliv.

Kapitlet forløber således: Først beskriver vi udviklingen af idrætsanlæg med afsæt i en række faser. Dernæst introducerer vi teorien om offentlig værdi, som vi derefter bruger til at analysere, om idrætsanlæg er på vej mod en legitimitetskrise. Endelig diskuterer vi perspektiver for og imod en legitimitetskrise, og vi peger på mulige retninger for, hvordan idrætsanlægs interessenter kan bidrage til bestræbelserne på at øge idrætsanlægs legitimitet og dermed sikre opbakning fremover.

1 Fra 2007 til 2020 er børns foreningsdeltagelse faldet med 13 procentpoint, mens den er faldet 8 procentpoint blandt voksne (Rask, et al., 2022). Det skal her nævnes, at den seneste måling i 2020 er foretaget i skyggen af Corona-pandemien, hvor mange idrætsforeninger i perioder måtte stoppe deres aktiviteter. Selvom der spørges til aktivitet i foreningsregi inden for det seneste år, kan det have påvirket målingen af tilslutningen til foreningsidrætten i 2020.

Faser i udviklingen af idrætsanlæg

Faserne i udviklingen af idrætsanlæg i Danmark er vigtige at være bevidste om, når vi tager hul på at diskutere, om idrætsanlæg står på tærsklen til en nyorientering af deres eksistensberettigelse. Udviklingen kan beskrives via tre faser, som er delvist overlappende i den forstand, at man ser spor fra alle faser i arbejdet med idrætsanlæg i dag. Faserne har dog manifesteret sig på forskellige tidspunkter de seneste godt 100 år, som det fremgår herunder. Med baggrund i faserne lægger vi op til at analysere og diskutere, om vi står på tærsklen til en ny fase i anlæggenes udvikling.

Der blev som nævnt indledningsvist etableret idrætsfaciliteter allerede i begyndelsen af 1900-tallet, men det er først i takt med velfærdsstatens ekspansion, at antallet af idrætsfaciliteter stiger voldsomt, og der etableres idrætsanlæg i mange byer og lokalsamfund i Danmark. Denne første fase er kendetegnet ved en hastig øgning i antallet af faciliteter og slår igennem i anden halvdel af det 20. århundrede (Kulturministeriet, 1974). Det var således i 1960-1980'erne, at man oplevede det såkaldte halboom, hvor der både i små og store byer kom mange haller til (Ottesen og Ibsen, 2000; Svendsen, 2003; Wøllekær, 2007).

Den anden fase tager form fra omkring midten af 1990'erne og har fokus på idrætsanlægs æstetiske kvaliteter og arkitektoniske udformning. Denne fase er især præget af Lokale og Anlægsfonden, der blev oprettet i 1994, og som har til opgave at udvikle og nytænke idrætsbyggeriet i Danmark med særligt fokus på, hvordan arkitektoniske greb (som f.eks. dagslys, transparens og flerfunktionalitet) kan tilpasse faciliteter og anlæg til udviklingen i danskernes idræts- og motionsvaner (Forsberg, 2020). Fondens oprettelse – og behovet for udviklingen af idrætsbyggeriet i Danmark – skal blandt andet ses i lyset af de store forandringer i danskernes idræts- og motionsvaner, som især manifesterede sig i slutningen af det 20. århundrede. Forandringerne, som Lokale og Anlægsfonden tager afsæt i, kredser overordnet set om, at voksne, kvinder og ældre udgør en markant større gruppe af de aktive end tidligere. Men disse gruppers aktiviteter foregår ikke nødvendigvis i foreninger og traditionelle idrætsfaciliteter, men i stedet udendørs på egen hånd eller i kommercielle fitnesscentre (se f.eks. Ibsen et al., 2021; Rask et al., 2022), hvilket udviklingen af idrætsfaciliteter ifølge Lokale og Anlægsfonden også bør forholde sig til.

Den tredje fase, som særligt har fundet sted efter kommunalreformen i 2007, der reducerede antallet af kommuner fra 271 til 98, har fokus på idrætsfaciliteternes organisering, styring og ledelse. De nye større kommuner skabte grobund for, at flere kommuner udarbejdede politikker på idræts- og facilitetsområdet, og kommunerne blev udover at understøtte idrætsforeningernes virke også optaget af den del af borgerne, som er aktive i andre regier (f.eks. på egen hånd), eller som slet ikke dyrker idræt, sport eller motion (se Pilgaard, 2021; Ibsen et al., 2021). Udover brugerdiversiteten er der også i den tredje fase kommet øget fokus på benyttelsen af idrætsanlæggene. Der blev udviklet metoder til at måle benyttelsen (Iversen, 2015), som blev bragt i spil i den hidtil største undersøgelse af idrætsanlægs benyttelse i Danmark fra 2017. Undersøgelsen blev gennemført i 23 kommuner, i 290 idrætsanlæg og inkluderede 500 faciliteter. Undersøgelsen viste, at idrætsanlæg kunne benyttes mere intensivt, idet der i 'prime time' i gennemsnit var 40 procent af tiderne i idrætshaller og på kunstgræsbaner, der stod ubenyttede hen, mens hver fjerde time i svømmehaller ikke var benyttet (Høyer-Kruse et al., 2017).

Indholdsmæssigt er der stadig elementer fra de tre faser, som overlapper og supplerer hinanden på forskellig vis i dag. F.eks. bygges der fortsat nye idrætsanlæg, men hastigheden er lavere, end den eksempelvis var under 'halboomet' i 1960'erne til 1980'erne. Lokale og Anlægsfonden er også fortsat aktive med deres fokus på idrætsanlægs arkitektoniske udformning. Fonden er fortsat optaget af at åbne anlæggene for nye brugergrupper, men har også fået et fokus på anlægs benyttelse, idet den har understøttet opsættelse af kameraer i omkring en fjerdedel af landets kommuner, der registrerer benyttelsen (Hayman og Forsberg, 2022; Gerner, 2023). Mange kommuner har også investeret i forhold omkring organisering, styring og ledelse – eksempelvis har mange kommuner investeret i at opkvalificere halpersonalet, ligesom der også er eksempler på udvikling af nye styringsmodeller for anlæggene (Iversen, 2017).

Et fællestræk ved disse tre første faser er, at der ikke har været sat spørgsmålstegn ved, om kommunerne skulle støtte idrætsanlægs etablering og drift. Idrætsanlæg har historisk været betragtet som en forudsætning for foreningslivet, og idrætsanlægs legitimitet har på den måde været sammenvævet med den legitimitet, som foreningslivet har haft. Vi ser

tendenser til, at det i stigende grad de senere år er blevet diskuteret, om det giver tilstrækkelig legitimitet for idrætsanlæg, at fritidsbrugen alene er møntet på foreningslivet. Det ser vi blandt andet ved, at der i den tredje fase er kommet et øget fokus på, hvem der benytter faciliteterne, og om de benyttes tilstrækkeligt. Det har blandt andet affødt fokus på, hvilken rolle personalet i anlæggene har for anlæggenes virke. Den type spørgsmål har i mindre grad været rejst i de øvrige faser, hvorfor særligt udviklingen i den tredje fase synes at aktualisere en diskussion af, om der er behov for en nytænkning af idrætsanlægs eksistensberettigelse, og om ledelsen og personalet i idrætsanlæg også selv skal være med til at sikre en legitimitet, som ligger udover den, som er knyttet til foreningernes benyttelse af anlæggene.

Teorien om offentlig værdiskabelse

I dette afsnit anvender vi teorien om offentlig værdiskabelse til at diskutere behovet for en nytænkning af idrætsanlægs eksistensberettigelse. Teorien om skabelse af offentlig værdi ('Creating Public Value') blev beskrevet af Harvard-politologen Mark H. Moore i midten af 1990'erne (Moore, 1995). Teorien er en ledelses- og organisationsteori, der dels omhandler offentlige lederes bestræbelser på at omsætte offentlige ressourcer til værdi for en flerhed af borgere, dels en tilgang til at analysere offentlige institutioners bidrag til samfundet. Teorien er især relevant for offentlige institutioner, som modtager betydelig offentlig finansiering, som det f.eks. gælder for idrætsanlæg. Den betydelige offentlige finansiering stiller ifølge Moore særlige krav til, hvordan idrætsanlægs bidrag til samfundet skal vurderes.

På den baggrund bruger vi i dette kapitel Moores teori som et analyseredskab til at stille skarpt på idrætsanlægs offentlige værdiskabelse og bidrag til samfundet, som altså er afgørende for anlæggenes fortsatte legitimitet og opbakning. Grundtanken i Moores teori er, at offentlige institutioner skaber offentlig værdi, når der sikres en tilstrækkelig 'balance'² mellem tre elementer, som er 'offentlig værdiskabelse', 'legitimitet og opbakning' og 'operational kapacitet' (Moore, 2013).

2 Moore bruger begreberne 'fit' og 'misfit' (Moore, 2013), som vi har oversat til 'balance' og 'ubalance'.

Da vi i kapitlet har et særligt fokus på, om en nyorientering af idrætsanlægs eksistensberettigelse er under opsejling, tager vi afsæt i elementet om 'legitimitet og opbakning'. Det centrale er at sikre legitimitet og opbakning, som i dette tilfælde handler om, hvorvidt der er opbakning fra borgere og politikere til den offentlige værdiskabelse i idrætsanlægget set i forhold til tildelte ressourcer – og om der er villighed til fortsat at tildele ressourcer til at understøtte værdiskabelsen.

Det andet element udgøres af den offentlige værdiskabelse. I forhold til denne skal institutionen – i dette tilfælde idrætsanlægget – formulere en politisk bæredygtig mission, som anskueliggør institutionens offentlige værdiskabelse. Missionen skal kunne sikre opbakning fra politikere, bestyrelse, forvaltning og brugere, så idrætsanlægget kontinuerligt tilføres ressourcer til at forfølge den. Det er essentielt, at anlægget kan dokumentere, at det skaber værdi for de tilførte offentlige midler. Helt overordnet er værdien i idrætsanlægget knyttet til aktiviteterne, som enten foregår i anlægget, eller som anlægget er med til at skabe³. Der kan være flere former for værdi i spil, som f.eks. kan være knyttet til fællesskab, sundhed og trivsel for en flæthed af personer. Udover faste aktiviteter kan der skabes værdi via en række andre indsatser og projekter, som kan foregå i og omkring anlægget med henblik på at løse bredere samfundsmæssige udfordringer.

Det sidste element vedrører den operationelle kapacitet. Den operationelle kapacitet skal bidrage til at føre missionen ud i livet. Det er vigtigt, at der er et match mellem mission og operationel kapacitet, i den forstand at det skal være muligt for idrætsanlægget på sigt at gennemføre missionen via adgang til ressourcer. Den operationelle kapacitet i idrætsanlæg er oftest helt afhængig af adgangen til eksterne ressourcer. De fleste idrætsanlæg er i høj grad finansieret af offentlige tilskud, og det er ikke usædvanligt, at 70-90 procent af omsætningen i idrætsanlæg kommer fra de offentlige kasser. Desuden består den operationelle kapacitet især af det personale, der er tilknyttet anlæggene.

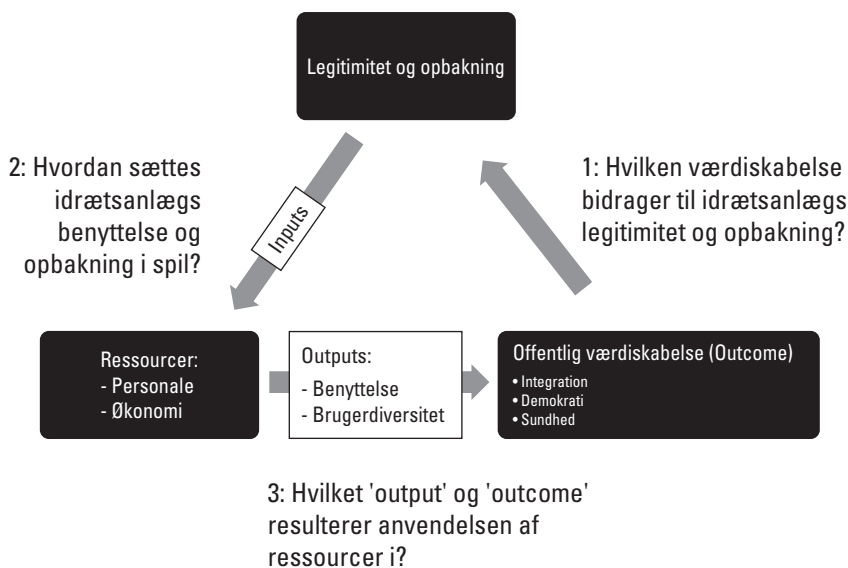
Ifølge Moore er de tre elementer gensidigt afhængige. For at forblive et relevant idrætsanlæg skal fokus være på alle elementer, og der skal

³ Det kan være aktiviteter i anlægget, men også aktiviteter som ikke afvikles i anlægget. Det kan f.eks. være et motionsløb eller undervisning/instruktion på skoler.

sikres balance mellem de tre. En ubalance mellem et eller flere af elementerne vil underminere anlæggets eksistens på sigt. På den baggrund bruger vi i artiklen de tre elementer som et analyseredskab til at analysere idrætsanlægs aktuelle skabelse af offentlig værdi og udfordringer relateret hertil – med særlig fokus på den rolle, legitimitet og opbakning spiller.

Analyse

Moore opstiller elementerne i en strategisk trekant, som vi her har appliceret på idrætsanlæg. De tre elementer hører til i hvert sit hjørne, og forbindelserne mellem dem kan beskrives som en 'public value chain' (en offentlig værdikæde). Vi bruger trekanten til at belyse behovet for en nyorientering af idrætsanlægs eksistensberettigelse. Det gør vi konkret ved at se på forbindelserne mellem hjørnerne i værdikæden, som fremgår af figur 1. Vi har i figuren fremhævet tre analytiske spørgsmål, som vi anvender til at analysere forbindelserne.

Figur 1: Den offentlige værdikæde i idrætsanlæg
Model udviklet med inspiration fra Moore, 2013: 121

Hvilken værdiskabelse bidrager til idrætsanlægs legitimitet og opbakning?

I det følgende interesserer vi os for, hvilke forventninger der er til idrætsanlægs skabelse af offentlig værdi, og hvordan dette bidrager til idrætsanlægs legitimitet og opbakning.

Som vi tidligere har nævnt i kapitlet, har forventningerne til idrætsanlæg historisk været knyttet til at være ramme om idrætsforeninger og skolers aktiviteter (Ottesen og Ibsen, 2000; Ibsen og Eichberg, 2006).

Dette udtryk blev ifølge Mortensen (2004) og Wøllekær (2007), som begge har beskæftiget sig med udviklingen af idrætsbyggeriet i Danmark, knæsat ved etableringen af de første idrætsfaciliteter i begyndelsen af 1900-tallet. Allerede dengang ydede kommunerne et vist bidrag til faciliteterne, men når det gjaldt brug og administration, så overlod man det til idrætsforeningerne at bestemme. Vi har tidligere undersøgt (Forsberg og Iversen, 2019), hvordan traditionen har haft indflydelse på ledelse af idrætsanlæg. Her konkluderede vi, at den overordnede forventning til ledere af idrætsanlæg frem til 2007 var, at anlæggene var primært til fritidsbrug, og at lederne på den baggrund skulle varetage foreningernes interesse. Vi så dog også visse tegn på ændringer, blandt andet afledt af kommunalreformen, som resulterede i en øget opmærksomhed på, om også andre end foreninger benytter idrætsanlæggene. Vi konkluderede på den baggrund, at selvom vi så tegn på nybrud, så har lederne frem til 2017 overvejende haft fokus på foreningernes interesserer, når det gælder fritidsbrug. I dette kapitel inddrager vi også perioden efter 2017.

En af de centrale forklaringer på, at idrætsforeninger har været særligt prioriteret i idrætsanlæg, skal findes i folkeoplysningsloven, som udgør et centralt afsæt for kommunernes ageren på idrætsområdet. Loven stiller krav om, at kommunerne skal støtte det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde, blandt andet ved at yde tilskud til foreninger og stille kommunale lokaler til rådighed for foreninger. Loven betoner og prioriterer børn og unge under 25 års deltagelse i foreningslivet.

Folkeoplysningsloven er på den måde med til at understrege foreningsidrættens særlige position i anlæggene, og i alle landets kommuner er der oftest en eksplicit forventning om, at idrætsforeninger er en prioriteret bruger i anlæggene. På den måde tillægges foreningsbrugerne ofte en særlig værdi, uanset at de er blevet forholdsmæssigt færre. Den særlige værdi,

de tillægges, kan være en af grundene til, at der således mange steder i dag fortsat opføres mange anlæg, der overvejende kommer foreningsidrætten til gavn, uanset at kommunerne ikke lovmæssigt er forpligtet.

Siden kommunalreformen ser vi dog tegn på forandringer eller justeringer af foreningsfokussen i idrætsanlæg fra forskellige aktører i idrætssektoren. Den organiserede foreningsidræt repræsenteret ved DIF og DGI lancerede eksempelvis i 2015 en vision om, at i 2025 skulle halvdelen af danskerne være idrætsaktive i en forening, mens 75 procent skulle være idrætsaktive. Visionen er i dag kendt under titlen 'Bevæg dig for livet', som også er blevet en løftestang for, at DIF og DGI også arbejder for, at den ikke organiserede idræt uden for foreningslivet skal have adgang til idrætsanlæg. Det problematiske i, at mange idrætsanlæg har suboptimal benyttelse blev også italesat i DIF's blad Idrætsliv under overskriften 'Tomme idrætshaller buldrer mest', hvor DIF opfordrer foreningerne til kun at booke de tider, de skal bruge, aflyse tider, de ikke benytter, søge samarbejde med andre foreninger og i det hele taget at udnytte tiderne i 'prime time' bedst muligt (DIF, 2019).

Siden kommunalreformen og etableringen af større kommuner er der blevet arbejdet mere systematisk og strategisk med idrætsområdet i det hele taget. Det har blandt andet affødt en interesse i at få mere viden om, hvad status er for idræt og idrætsanlæg i de enkelte kommuner. Dette fokus har i ganske mange tilfælde ført til, at kommunerne har fået gennemført selvstændige analyser, der forholder sig til den aktuelle status vedrørende idræt og idrætsanlæg i kommunerne. Ønsket om at gennemføre analyser har i mange tilfældet været begrundet med, at kommunerne på den baggrund bedre kan tage oplyste beslutninger om, hvilken strategisk retning området skal bevæge sig (Forsberg et al., 2014, 2016; Forsberg og Nielsen, 2016; Iversen et al., 2022; Pedersen et al., 2019).

Rapporterne har naturligvis et forskelligt indhold, afhængigt af hvad kommunerne har ønsket at stille skarpt på, men et af de centrale holdpunkter for analyserne har været, hvordan idrætsanlæggene i højere grad kan tilpasse sig og gøre sig relevante for den stigende andel af befolkningen, som dyrker idræt i andre regi end i foreninger.

Samlet set kan der dermed peges på to forhold, der giver den aktuelle offentlige værdiskabelse i idrætsanlæg dets legitimitet. For det første til-

siger historikken og lovgivningen, at foreningslivets benyttelse af anlæg – og i særlig grad benyttelsen af børn og unge under 25 år – gør, at politikere og kommuner finder anlæggene støtteværdige. Men vi ser for det andet også tegn på, at der i de seneste 10-15 år har udviklet sig en forventning til, at anlæggene gør sig relevante for en bredere kreds af borgere end dem, der bruger dem via foreninger. Forandringerne i forventningerne hos kommuner og politikere betyder, at interessenterne omkring idrætsanlæg kan blive tvunget til at nyorientere deres opfattelse af, hvordan aktiviteterne i idrætsanlæg kan bidrage til skabelse af offentlig værdi.

Hvordan sættes idrætsanlægs benyttelse og opbakning i spil?

Næste skridt i vores analyse fokuserer på balancen mellem legitimitet og opbakning på den ene side og anvendelsen af ressourcer på den anden. Idrætsanlæg modtager ressourcer fra forskellige aktører – f.eks. foreninger, erhvervsliv og fonde. Men vi fokuserer her på den med afstand væsentligste bidragsyder til idrætsanlæg – nemlig kommunerne. Kommunerne er helt afgørende for, at anlæggene kan vedligeholdes og driftes, idet kommunerne tildeler især økonomiske ressourcer til anlæggene, og i mange tilfælde understøtter de også, at der er personale i anlæggene, som kan servicere og være i dialog med foreningsbrugerne såvel som andre brugere. Endelig spiller kommunen også en meget væsentlig rolle i planlægningen, etableringen og finansieringen af forskellige typer af idrætsanlæg.

Ifølge den strategiske trekant har anlæggets ledelse og personale til opgave at transformere ressourcer til offentlig værdi, der flugter med forventningerne fra kommune og politikere. Der har de senere år været en del fokus på ledelsen og personalets rolle heri. Kigger man på personalet, så viser forskningen, at deres fokus overvejende har været rettet mod vedligeholdelse og klargøring af anlæg til foreninger og skolars aktiviteter, og de har således primært været optaget af at levere værdi til idrætsforeningerne (Forsberg og Iversen, 2019). Ser man bort fra personalet i større svømmeanlæg (Forsberg, 2021), så er det klare billede, at personalet i begrænset omfang har været involveret i at tilbyde aktiviteter til den brede befolkning.

Samme billede gælder for ledere. Lederopgaven i idrætsanlæg involverer i mange anlæg også arbejde med vedligeholdelse og klargøring af fa-

ciliteter til idrætsforeningers aktiviteter, om end lederne også varetager andre og mere strategiske opgaver. Men uanset om fokus er på vedligeholdelse, klargøring eller strategiske opgaver, så er det samlede billede, at lederne i høj grad har fokus på at skabe værdi for de eksisterende foreningsbrugere. En sammenligning til ledere i andre velfærdsinstitutioner som skoler, daginstitutioner og plejecentre viser i den forbindelse, at lederopgaven i idrætsanlæg i noget mindre omfang vedrører ledelsesfaglige opgaver relateret til strategisk ledelse og personaleledelse. Ledernes begrænsede fokus på personaleledelse skal givetvis ses i lyset af, at der er færre ansatte i idrætsanlæg i sammenligning med skoler, daginstitutioner og plejecentre. Den mindre fokus på de ledelsesfaglige aspekter afspejler sig også i, at væsentligt færre ledere i idrætsanlæg i sammenligning med ledere af de andre decentrale velfærdsinstitutioner har en lederuddannelse (Forsberg et al., 2017).

Dermed tyder meget på, at de ansatte i form af ledere og personale har et særligt fokus på at servicere foreninger og skoler, mens opgaven med at få andre aktiviteter og brugere ind i anlægget fremstår mindre væsentligt. Der opstår her potentielt en ubalance i den strategiske trekant, idet kommuner og politikere i stigende grad har forventninger om et bredere fokus i anlæg, som også inkluderer borgere, som ikke kommer i foreninger og skoler, mens de ansatte primært er optaget af foreninger og skoler.

Det er væsentligt at pointere, at Moore i sin teori er optaget af, at ledere af offentlige institutioner har en særlig rolle i at finde ud af, hvad der giver legitimitet, og anvende institutionens ressourcer herefter. Historisk har det givet legitimitet at vedligeholde og klargøre anlæg til skole- og foreningsbrug, men hvis forventninger til anlægget forandres, vil det også kræve en nyorientering af anvendelsen af institutionens ressourcer. En af grundene til, at ledere og personale især har fokus på foreninger, er knyttet til, at mange ansatte har en baggrund i foreningslivet – og for mange ledere stammer erfaringerne fra det anlæg, som de nu er leder for. Set med Moores (1995) briller kan dette være en udfordring, da han fremhæver væsentligheden af, at lederne går på opdagelse blandt alle interessenterne i og omkring anlægget for at blive klogere på, hvori den offentlige værdiskabelse består. Lederne i idrætsanlæg skal gerne agere som 'explorers', hvilket betyder, at lederne har en opgave i at finde ud af, hvad borgere,

brugere og politikere vil med idrætsanlægget, og tilrette anlægget og aktiviteterne herefter (Forsberg, 2020).

Hvilket 'output' og 'outcome' resulterer anvendelsen af ressourcer i?

I forlængelse af ovenstående fokuserer vi i sidste del af analysen på balancen mellem ressourcer og offentlig værdiskabelse. Her er fokus rettet mod, i hvilken grad ressourcer sættes i spil i anlægget på en måde, der bidrager til at skabe den forventede offentlige værdi.

Inden vi ser nærmere herpå, skal vi kort berøre outcome- og output-mål. Som det fremgår af figur 1, rangerer offentlig værdi som et såkaldt outcome mål, som f.eks. kan være relateret til sundhed, integration eller demokrati. Udfordringen med outcome-mål er, at de er abstrakte størrelser og først kan aflæses på længere sigt. Forskningen i offentlig værdiskabelse er opmærksom på dette problem, og Moore blandt flere betoner derfor betydningen af at fokusere på målbare output-mål samt anskueliggørelse af, hvordan disse output-mål kan føre til opfyldelse af outcome-målene (De Jong et al., 2017). Det er en ledelsesopgave at udvælge output-mål og forbinde dem til outcome-mål. Hvilke mål, der skal være fokus på, afhænger af, hvilken offentlig værdiskabelse der ønskes at understøtte.

Vi fokuserer i denne artikel på overordnede forhold, og vi tager derfor afsæt i output-mål relateret til idrætsanlægs benyttelse og brugerdiversitet, fordi disse forhold helt overordnet udgør en nødvendig forudsætning for, at mere langsigtede og komplekse outcome-mål kan realiseres. Skal det f.eks. lykkes at opnå demokratiske outcome-mål, er det nødvendigt, at borgere kommer i anlægget. I det følgende ser vi derfor på output-målene for benyttelse og brugerdiversitet.

Brugerdiversiteten i danske idrætsanlæg

Idrætsanlæg blev skabt med henblik på at være en ramme om foreningsaktiviteter særligt for børn og unge under 25 år, men som vi har fremført tidligere, synes forventningen herom at være under forandring, idet anlæggene forventes også at være relevante for ældre og borgere uden for foreningerne.

En undersøgelse fra 2017 giver indsigt i, hvordan det står til med brugerdiversiteten i forskellige typer af idrætsanlæg. Undersøgelsen fokuserer på

tidsrummet mellem kl. 16 og 22 på hverdage. Ser vi først på kunstgræsbaner, som primært bruges til fodbold, så gælder det, at 87 pct. af aktiviteterne er organiseret af foreninger, 5 procent af personalet i idrætsanlæggene, 4 procent er spontan leg, og 4 procent er øvrige. I de almindelige haller, som bruges til en række forskellige aktiviteter som f.eks. håndbold, gymnastik og badminton, gælder, at 83 procent af aktiviteterne er arrangeret af foreninger, 6 procent af personalet i idrætshallen, 4 procent af private, mens de resterende udgøres af spontan leg og andet. Endelig viser undersøgelsen, at i svømmehallerne er 62 procent af aktivitetstimerne arrangeret af foreninger, mens 35 procent er offentlig svømning og 3 procent er andet (Høyer-Kruse et al., 2017). Det er altså primært i svømmeanlæg, at vi ser en vis brug, der ikke er knyttet til idrætsforeninger, og samlet set viser undersøgelsen, at anlæg overvejende udgør en ramme for foreningsaktiviteter.

I forhold til alder er faciliteterne i særlig grad en ramme for aktiviteter for unge under 25 år. I hallerne er 60 procent af brugerne under 25 år, på kunstgræsbanerne er 83 procent under 25 år, og i svømmehallerne er 68 procent af brugerne under 25 år (Høyer-Kruse et al., 2017).

Dermed tyder meget på, at idrætsanlæggene særligt skaber offentlig værdi gennem de folkeoplysende foreninger, som der historisk også har været fokus på, samt at det især er unge under 25 år, som er brugere af anlæggene.

Benyttelsen af danske idrætsanlæg

Set i relation til benyttelsen har den øgede opmærksomhed på, om eksisterende faciliteter benyttes, vist, at der er store forskelle mellem booking og benyttelse. For haller viste undersøgelsen eksempelvis, at hallerne i gennemsnit blev brugt i 61 procent af tiden fra kl. 16-22 på hverdage, men at de var booket i 83 procent af tiden (Høyer-Kruse et al., 2017). Desuden har det også vist sig, at der er store forskelle både på tværs af kommuner og internt i kommuner på, hvor meget de enkelte anlæg benyttes (Høyer-Kruse et al., 2017). I de store byer er benyttelsen bedre end i de små byer. Desuden er der også store forskelle på benyttelsen i prime-time mellem kl. 16 og 22 og de øvrige tidspunkter af døgnet. I dagtimerne er der fortsat i mange kommuner udfordringer med, at skolerne har en privilegeret adgang til idrætsanlæggene mellem kl. 8 og 16 uden at skulle angive

den reelle benyttelse. Endelig er der også ofte ledig tid i weekenderne i mange anlæg. Dermed kunne der i anlæggene produceres større mængder af offentlig værdi, end det aktuelt er tilfældet.

Diskussion: Er der tilstrækkelig ubalance mellem indholdet af hjørnerne i den strategiske trekant til at udløse en legitimitetskriser blandt danske idrætsanlæg?

Vi har i ovenstående vist, at vi ser ubalancer mellem hjørnerne i den strategiske trekant og værdikæde. Det vedrører især udfordringer med for lav benyttelse samt begrænset brugerdiversitet i danske idrætsanlæg set i forhold til forventningerne til den offentlige værdiskabelse i kommunerne. Vi har således argumenteret for, at der er nye forventninger til den offentlige værdiskabelse, og at disse ikke honoreres tilstrækkeligt i anlæggene. Dette gør, at der kan sættes spørgsmålstegn ved, om den operationelle kapacitets anvendelse fører til de ønskede output som en forudsætning for at nå de langsigtede outcomes.

Hvor vi i analysen primært havde fokus på sammenhængen mellem trekantens hjørner, vil vi her i diskussionen tage et mere overordnet blik på, hvad de konstaterede ubalancer i analysen har af betydning for væsentlige interessenter med indflydelse på den offentlige værdiproduktion i idrætsanlæg. Vi fokuserer her på kommunerne, den lokale ledelse i anlæggene, medarbejderne i anlæggene og (forenings)brugerne i anlæggene. velvidende at der også er andre interessenter i anlæggene. Disse interessenter spiller dog en mindre rolle i det samlede billede og indgår derfor ikke i denne diskussion.

Set fra et kommunalt synspunkt leveres der umiddelbart megen offentlig værdi i idrætsanlæggene, idet anlæggene er ramme om megen foreningsaktivitet for børn og unge under 25 år og danner ramme om skoleundervisning. I nogle kommuner er der givetvis et så stærkt fokus på, at idrætsanlæggene alene skal servicere børn og unge, at de kan opretholde deres legitimitet alene ved at udgøre en ramme for disses aktiviteter. Men i mange kommuner er målsætningen og ønsket om at stille anlæg til rådighed for børn og unge blevet suppleret med ønsker om, at anlæggene skal være til for flere brugere, uden at tildelingen af ressourcer fra kommu-

nerne er blevet tilpasset disse nye ønsker. Konkret tilgodeser mange tilskudsmodeller og bookingsystemer mv. således fortsat først og fremmest forenings- og skoleaktiviteter. I disse kommuner kan det anbefales, at der sker en stærkere gensidig forventningsafstemning, så der bliver en bedre balance i den strategiske trekant.

En måde at skabe bedre balance i den strategiske trekant er at tilpasse ressourcetildelingen, så den ikke i samme grad, som det er tilfældet i dag, overvejende er knyttet til idrætsforeningers benyttelse af anlæggene. I dag er det således ofte situationen, at udbetalingen af offentligt tilskud til de selvejende anlæg er knyttet til, hvor meget foreningerne er til stede i anlæggene. Og desuden tilgodeser mange af fordelingsmodellerne for tider i anlæggene særligt foreningerne. Dermed kan man stå i en situation, hvor der er (lokal)politiske ønsker om at arbejde for øget brugerdiversitet, men hvor de økonomiske og organisatoriske incitamenter i højere grad peger i retning af fortsat at have et mere snævert fokus på foreningerne (Iversen, 2017). Hvis ikke kommunen af egen drift justerer tilskudsordningerne, så andet end folkeoplysende aktiviteter udløser et tilskud, kan den lokale ledelse og/eller bestyrelse gå i dialog med kommunen. Dialogen kunne fokusere på, hvordan der sikres den rette balance mellem incitamenter og hensyntagen til folkeoplysningslovens passusser om, at folkeoplysende foreninger og børn og unge under 25 år har en særlig status. I det hele taget kræver det en ledelsesindsats at bygge nye koalitioner i en tid, hvor idrættens kvaliteter ikke i samme grad som hidtil tages for givet, og hvor det derfor er væsentligt at bygge nye koalitioner med henblik på at sikre legitimitet og ressourcetildeling (Van Der Roest og De Rycke, 2019).

En yderligere udfordring på det kommunale niveau er, at det kan være vanskeligt at skabe sammenhæng mellem strategisk planlægning og politikeres lokale interessevaretagelse og tilhørsforhold. Meget af den strategiske ledelse i retning af at øge den offentlige værdiskabelse, forankres i de kommunale facilitetsstrategier, der er under udvikling i nogle kommuner (Pilgaard, 2021), men der er en politisk virkelighed, der nogle gange gør det vanskeligt at holde de langsigtede strategiske retninger. I mange kommuner er vi stødt på udsagn, der peger i retning af, at der, på trods af at kommunerne er blevet større efter kommunalreformen i 2007, fortsat er et gensidigt afhængighedsforhold mellem politikere og foreninger,

forstået på den måde, at mange lokalpolitikere er valgt i områder, hvor foreningslivet spiller en væsentlig rolle. Derfor kan det være vanskeligt for politikere at fastholde en overordnet strategisk retning og samtidig tilgodese de lokale interesser, hvis opbakning de er afhængig af i fremtidige valg.

For ledelsen kan der arbejdes med at skabe bedre balance i den strategiske trekant ved at have en øget opmærksomhed på benyttelse. Konkret kan ledelsen på idrætsanlæg mere aktivt arbejde med at sikre og (be) vise tilstrækkelige niveauer af benyttelse. Desuden er der flere ledelser og kommuner, som er blevet opmærksomme på, at det er muligt at prioritere andre brugergrupper end foreningerne i faciliteterne. Det er dog langt oftest tilfældet, at der i kommunerne er en særlig opmærksomhed rettet mod foreningernes ønsker og behov. For de lokale ledelser er det dermed også væsentligt at søge en forventningsafstemning med kommunen om, hvilke målsætninger der er de væsentligste. Erfaringerne fra forskningsprojektet 'Fremtidens idrætsfaciliteter' pegede eksempelvis på, at det er væsentligt med en forventningsafstemning mellem kommuner, evt. bestyrelser og den lokale ledelse, i forhold til hvilke målsætninger der er for anlægget, og hvordan der måles på, hvorvidt man lokalt er lykkedes med disse mål (Iversen et al., 2019).

Også for personalet er der udfordringer, idet personalet kan siges at være udsat for et flersidigt forandringspres. Udover forventningerne til i et vist omfang at levere en anden offentlig værdi end hidtil, udfordres halpersonalet også af den teknologiske udvikling med øget kompleksitet i de tekniske anlæg og automatisering af blandt andet åbne/lukke-funktioner og rengøring. Spørgsmålet er, om det er muligt at omskole og udvikle personalets kompetencer således, at de også kan bidrage til nye måder at (be)vise den offentlige værdiskabelse i idrætsanlæggene?

Endelig kan der også peges på foreningernes rolle i at øge omfanget af den offentlige værdiskabelse. Dels om de er villige til at gentænke deres privilegerede adgang til faciliteter, og i hvilken grad de er interesseret i at bidrage til en øget offentlig værdiskabelse ved eksempelvis at igangsætte nye tilbud og initiativer – og derigennem øge den offentlige værdiskabelse og også bidrage til den eksterne tildeling af ressourcer til anlægget. På trods af enkeltstående initiativer som 'Fodbold for hjertet', FC Prostata

og lignende udgør disse typer af initiativer, der er tydelige eksempler på den offentlige værdiskabelse, fortsat en meget lille del af den samlede for- eningsaktivitet.

Konklusion

Vi har i dette kapitel undersøgt, hvilken offentlig værdi idrætsanlæg leverer, og hvilke forventninger der er til værdiskabelsen. Vi har vist, at på den ene side leverer idrætsanlæg den offentlige værdiskabelse, der forventes af dem med et stærkt fokus på aktiviteter for unge under 25 år. Men vi konkluderer også, at der er opstået ubalancer mellem hjørnerne i den strategiske trekant, som skal håndteres, hvis det ikke skal udvikle sig til en mere omsiggribende legitimitetskrise.

Samlet set peger vores analyse altså på, at der på den ene side produceres væsentlige elementer af offentlig værdi i idrætsanlæggene, men også at de nye forventninger til den offentlige værdiskabelse har bragt nogle uhensigtsmæssige ubalancer ind i den strategiske trekant, der gør en vis nyorientering nødvendig. Hvis ikke den strategiske trekant bringes i en bedre balance, er der en risiko for, at de nuværende ubalancer kan udvikle sig til en legitimitetskrise, hvor det for kommunerne vil være relevant at overveje at lukke eller reducere tilskud til de anlæg, der ikke leverer tilstrækkelig offentlig værdi.

Fremtidig forskning kan med fordel se nærmere på, hvilke mulige sammenhænge der er mellem de nævnte output- og outcome-mål. Hvilke former og typer af benyttelse og brugerdiversitet er de væsentligste i relation til at bidrage til de ønskede outcome-mål? Og hvordan målingerne af output omsættes til forandringer, der peger i retning af at øge den langsigtede produktion af outcome, som er det væsentlige på den lange bane i forhold til den offentlige værdiskabelse.

Forfatterbeskrivelse

Lektor og centerleder Evald Bundgård Iversen, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC), Forskningsenheden Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet. Evald er

Lektor i 'Sports Policy' og 'Sports Management' og forsker i temaer i relation dertil såsom frivillighed, samskabelse samt organisering, styring og ledelse af idrætsanlæg. Aktuelle publikationer er Iversen et al., (2022), der fokuserer på idrætsanlægs betydning for livskvaliteten i landdistrikterne, og Iversen et al. (2023), der analyserer, hvordan vellykkede samspil mellem offentlige myndigheder og frivillige skabes i forbindelse med mountainbike sporbygning.

Chefanalytiker Peter Forsberg, Idrættens Analyseinstitut. Peter har skrevet ph.d. om ledelse af idrætsanlæg ved Syddansk Universitet og er interesseret i samspillet mellem idrætsanlæg, kommuner og befolkningens idrætsvaner. Han har gennemført et væld af undersøgelser i danske kommuner og har senest stået for en omfattende undersøgelse i Køge Kommune, som indgår i kommunens arbejde med at sikre tidssvarende idrætsfaciliteter i fremtiden samt en undersøgelse af diversitet og medlemsdemokrati i foreningsidrætten i Frederiksberg Kommune.

Litteratur

- Alford, J., Douglas, S., Geuijen, K., og 't Hart, P. (2017). Ventures in public value management: Introduction to the symposium. *Public Management Review*, 19(5), 589-604.
- De Jong, J., Douglas, S., Sicilia, M., Radnor, Z., Noordegraaf, M., og Debus, P. (2017). Instruments of value: using the analytic tools of public value theory in teaching and practice. *Public Management Review*, 19(5), 605-620.
- DIF (2019). Tomme idrætshaller buldrer mest. Artikel i Idrætsliv nr. 5, 2019
- Forsberg, P. (2021). Faciliteter til danskernes svømme- og vandkultur. Hovedresultater fra en undersøgelse af danske svømmeanlæg og deres brugere. Aarhus: Idrættens Analyseinstitut
- Forsberg, P., Iversen, E. B., og Høyer-Kruse, J. (2017). *Organisering, styring og ledelse af idrætsanlæg i Danmark*. Syddansk Universitet, Institut for Idræt og Biomekanik.
- Forsberg, P., og Iversen, E. B. (2019a). Skaber ledere af idrætsanlæg offentlig værdi? I 'Forum for Idræt' (Vol. 34, No. 1, pp. 48-71).

- Forsberg, P., og Bundgaard E.B. (2019b). The influence of voluntary sports clubs on the management of community sports facilities in Denmark. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 1-16.
- Forsberg, P. (2020), „I idrætsforeningernes tjeneste“, ph.d.-afhandling, Odense: University of Southern Denmark.
- Forsberg, P., og Nielsen, C. G. (2016). Fremtidens idrætsfaciliteter i Frederiksberg Kommune, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Forsberg, P., Nielsen, C. G., Murray, M., Høyer-kruse, J., og Bedaf, A. v. (2016). Faciliteter til idræt, motion og bevægelse i Frederikssund, Kommune København: Idrættens Analyseinstitut.
- Forsberg, P., Tofft-Jørgensen, L., og Høyer-Kruse, J. (2014). Idræt og faciliteter i Allerød Kommune, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Gerner, J. (2023). Fremover vil vi udfordre ansøgere på om der i det hele taget er behov for nybyggeri. Debatindlæg på www.idraetsmonitor.dk.
- Greve, C. (2009). Strategisk offentlige ledelse set ud fra Moores teori om offentlig værdiskabelse. *Politik*, 12(2), 32-40.
- Høyer-Kruse, J., Iversen, E. og Forsberg, P. (2017) *Idrætsanlægs benyttelse og brugernes tilfredshed*. Odense: University of Southern Denmark.
- Ibsen, B., og Eichberg, H. (2006). Dansk idrætspolitik. Mellem frivillighed og statslig styring.
- Ibsen, B. (2017). Denmark: The dissenting sport system in Europe. In *Sport policy systems and sport federations* (pp. 89-112). Palgrave Macmillan, London.
- Ibsen, B., Høyer-Kruse, J., og Elmoose-Østerlund, K. (2021). Danskernes bevægelsesvaner og motiver for bevægelse. Syddansk Universitet.
- Iversen, E. B. (2015). Measuring sports facility utilisation by collecting performance information. *Managing Sport and Leisure*, 20(5), 261-274.
- Iversen, E. B., og Cuskelly, G. (2015). Effects of different policy approaches on sport facility utilisation strategies. *Sport Management Review*
- Iversen, E. B., og Forsberg, P. (2014). Fordele og ulemper ved at implementere ‘performance management’ i danske idrætsfaciliteter. *Forum for Idræt*, (01) 2014
- Iversen, E. B. (2017). Does size matter when public management tools meet (the voluntary) reality in sports facilities? *World Leisure Journal*, 59(1), 54-69.

- Iversen, E.B., Forsberg, P., Høyer-Kruse, J. og Ibsen, Bjarne (2019), *Fremtidens Idrætsfaciliteter – anbefalinger til fremtidens organisering, styring og ledelse af idrætsanlæg*. Odense: Idrættens Analyseinstitut/ CISC, Syddansk Universitet.
- Iversen, E. B., Høyer-Kruse, J., Jakobsen, A. W., og Larsen, S. H. (2022). *Status på idrætsanlæg i Vejle Kommune*. Syddansk Universitet.
- Moore, M. H. 1995. *Creating Public Value, Strategic Management in Government*. edited by M. H. Moore Mark Harrison. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Moore, M. H. (2013). *Recognizing Public Value*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mortensen, M. (2004). *Idræt som kommunalt velfærd: Mentalitet, velfærd og idrætspolitik i København, Ballerup og Skive 1870-1970* (ph.d.-afhandling).
- Ottesen, L., og Ibsen, B. (2000). *Forsamles og forenes om idræt. Lokale- og Anlægsfonden*. <http://forskningsbasen.deff.dk/Share.external?sp=S4ae22f20-74c8-11db-bee9-02004c4f4f50&sp=Sku>
- Pedersen, M. R. L., og Dalgas, B. W. (2019). *Idræt, fritid, kultur og frivilligt arbejde i Vordingborg Kommune*. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.
- Pilgaard, M. (2021). *Evaluering af kommunale facilitetsstrategier*. Aarhus: Active Research.
- Rask, S., Eske, M., Petersen, F. og Hansen, K. (2022). *Danskernes motions- og sportsvaner 2020*, Aarhus: Idrættens Analyseinstitut.
- Svendsen, G. L. H. (2003). *Det store halbyggeri. Fortid og Nutid*.
- Van Der Roest, J. W., og De Rycke, J. (2019, September). *Public Value In Elite Sport Management: An Insider's View*. In *The 27th EASM Conference: Connecting Sport Practice and Science* (pp. 705-706). European Association for Sport Management.
- Wøllekær, J. (2007). *Tidens krav er sportens krav: Studier i den kommunale idrætspolitikdannelse i Odense, Århus og Aalborg 1900-1950* ph.d.-afhandling. Syddansk Universitet.

I overført betydning er en 'knast' en forhindring eller et problem, som står i vejen for at nå et mål. I nærværende antologi om 'Idrættens og civilsamfundets knaster' går vi tæt på nogle af de problemstillinger inden for idrætten og civilsamfundet, som ofte debatteres. Antologien er inddelt i fire afsnit: Civilsamfundet, Idrætsforeninger, Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg samt Social ulighed i sundhed og idrætsdeltagelsen. I hvert afsnit behandles aktuelle samfundsvidenskabelige problemstillinger ud fra en kritisk vinkel med henblik på at skabe nye indsigter, der kan bidrage til at overvinde 'knasterne' og skabe forandringer i civilsamfundet og idrætten. Antologien udgives i anledning af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfunds 20 års jubilæum.

Find kontaktoplysningerne til ansatte ved Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund på: www.sdu.dk/cisc.

Publikation er 'open source' og kan frit downloades fra www.universitypress.dk.